

Libellus brevis et utilis de coena Domini editus

<https://hdl.handle.net/1874/422183>

9

5

LIBELLVS

BREVIS ET VTILIS

DE COENA DOMINI

EDITVS

AVTORE M. NICOLAO

SELNECCERO.

IOANN. XVII.

Pater, sanctifica eos in ueritate tua, sermo
tuus est ueritas.

LIPSIÆ.

ANNO M. D. LXI.

J. J. KELLY

DEPARTMENT OF THE ARMY
WASHINGTON, D. C.

MAJOR R. W. NICHOLS

1914

MAJOR R. W. NICHOLS

1914

MAJOR R. W. NICHOLS

IN EXPLICATIONE

VERBORUM INSTITV-

tionis, de his agitur.

- 1 De transubstantiatione.
- 2 De uocabulis, symboli, signi, figuræ, typi, antitypi.
- 3 De typo.
- 4 De uero intellectu uerborum cœnæ.
- 5 Confirmationes τὸ ἕν τὸ ἐν in uerbis cœnæ.
- 6 De propositione, Panis est corpus Christi, Vinum est sanguis Christi.
- 7 De synecdoche.
- 8 De prædicatione: Hoc est corpus meum.
- 9 De uocibus, In, Sub, Cum.
- 10 De aduerbijs, Vere, corporaliter, substantialiter, realiter.
- 11 De uocabulo, κοινωμία apud Paulum.
- 12 Interpretationes uerborum institutionis a Sacramentarijs prolatae.

A ij De

II.

DE PRÆSENTIA CHRISTI IN COENÆ.

- 1 Quid sit præsentia.
- 2 Quæ sit causa efficiens præsentia.
- 3 Quomodo præsens sit, cum proprietates naturarum sit retinenda, et corpus Christi in loco sit.
- 4 Ad quid præsens sit.

III.

DE MANDUCATIONE.

- 1 Quomodo intelligatur manducatio.
- 2 Quotuplex sit manducatio.
- 3 De manducatione indignorum.
- 4 Fructus manducationis.

Sim.

SIMPLEX ET VERA DOCTRINA DE COENA DOMINI.

N TOT ET TAN-
tis disputationum la-
byrithis de Cœna
Domini, tria potiss.
depræhenduntur, in
quibus sententiarum
uarietas & distractio

consistit. PRIMVM est, de intelle-
ctu uerborum institutionis. SE-
CVNDVM, de præsentia corporis &
sanguinis Christi. TERTIVM,
de manducatione.

DE VERBIS INSTI- TUTIONIS.

VERBA Institutionis sunt: Ac-
cipite, edite, bibite: Hoc est cor-
pus meum: Hic est sanguis meus. At-
que hæc uerba debent esse fundamen-
tum, & principium totius doctrinæ,
& omnium disputationum de Cœna,
A 3 quod

quod qui habet, uere dimidium totius habet, ut in prouerbio dici solet.

Excluduntur autem ex uerbis institutionis duo statim errores, uidelicet, μεταίωσις, quam olim μεταποίησις, transformationem, & transelementationem, postea transubstantiationem uocarunt: & typus seu tropus, seu allegoria sine praesentia & manducatione ueri corporis, & sanguinis Christi.

I.

DE TRANSSUBSTANTIATIONE.

TRANSSubstantiationem uocarunt, mutationem, & conuersionem substantiae panis in corpus Christi, & conuersionem substantiae uini in substantiam sanguinis Christi, sicut in nuptijs in Cana Galileae aqua in uinum conuersa fuit. Sic igitur quidam statuerunt panem consecratum mutari in substantiam corporis, ita ut praeter accidentia nihil remaneat de substantia panis &c. Haec opinio nullius momenti

momenti est : Et de ea hodie inter illos
qui de cœna Domini disputationes
mouent, non est controuersia. Vtrique
enim parti, ut ita dicam, iamdudum
notum est, transubstantiationem lo-
cum habere nunquam posse, cum D.
Paulus ante & post recitationem uer-
borum cœnæ, seu μετὰ ἁγιασμὸν no-
minet panem, & calicem, 1. Cor. 10. Po-
culum benedictionis, cui benedici-
mus, nonne κοινωνία seu commu-
nicatio, partitio, seu distributio san-
guinis Christi est ? Et panis quem fran-
gimus, nonne communicatio corporis
Christi est ?

Non dicit Paulus, poculum seu ui-
num ita mutatur & conuertitur in san-
guinem Christi, ut uinum non ampli-
us sit uinum, uel, ut panis mutetur
in naturam & substantiam corporis
Christi. Sed nominat poculum & panē
κοινωνίαν sanguinis, & corporis Chri-
sti, id est, poculum est illud uelut me-
dium, quo nobis cōmunicatur, distri-
buitur, & appropriatur sanguis Chri-
sti, & manducatio panis communicat

nobiscum corpus Christi.

Et sic Irenæus allegans uerba Pauli (Deus uocat id, quod non est, ut sit) inquit: Panis dum est in terra, & suscipit uocationem Dei (uidelicet, cum Christus dicit, Hoc est corpus meum) non est amplius uulgaris panis, sed est eucharistia ex duabus rebus, nempe, ex terreno quodam, et ex cœlesti. Terrenum, est panis. Cœleste est corpus Christi. Sic & corpora nostra eucharistiam percipientia, iam non sunt corruptibilia, sed perpetua, & spem resurrectionis uiuam habent &c.

II.

DE VOCABVLIS,

SYMBOLI, SIGNI, FIGURAE,
quibus ueteres interdum
usi sunt.

Manifestum est, scriptores ecclesiasticos usos esse appellationibus symbolorum, typorum, & signorum, non ad negandam præsentiam
& man

& manducationem ueri corporis & sanguinis Christi, sed ad refutandam opinionem de transubstantiatione.

Et sic Theodoretus saepe loquitur, ut dial. α. fol. 7. Deus symbola conspiciua honorauit appellatione corporis, & sanguinis, non mutans naturam, τὴν φύσιν ὁ μεταβαλὼν, sed gratiam naturæ apponens. Et dial. 6. fol. 37. Sacramentalia symbola sunt signa seu testimonia seu symbola corporis & sanguinis Domini re uera existentis, τὰ ὄντως. Et paulo post: panis est panis, uinum est uinum ante consecrationem: post consecrationem uero non simpliciter panis est panis, sed prædico de pane, quod sit corpus Christi, & de uino, quod sit sanguis Christi. Et credo me manducare seu accipere corpus & sanguinem Christi. Et iterum: Post consecrationem *μυσικὰ σύμβολα*, sacramentalia symbola non amittunt suam naturam, sed manent in priore substantia, figura, & forma, & conspici & tangi possunt, sicut & ante consecrationem. Intelliguntur autem qualia fa-

Etia sunt, & creduntur, *ὡς προσκυνᾶται*,
adorant, seu ueneratione digna colun-
tur, tanquam talia, qualia creduntur.

Et hoc modo Augustinus, & alij pa-
tres ufi sunt appellationibus signi & fi-
guræ, non ut tollant ueram præfenti-
am, sed ut testentur, se sine transub-
stantiatione agnoscere in Eucharistia
duas res, elementa panis & uini, & de-
inde corpus, & sanguinem Christi. Et
cum appellationibus istis signorum &
figurarum utuntur, manifestum est,
illos tantum de una parte loqui, uide-
licet, de externo & uisibili elemento,
seu signo, quod est panis, & uinum,
non de Sacramento. Hoc uerissimum
esse omnes sani testantur, nec dissimile
ostendi usquam potest.

Et hic utilis & uera est distinctio,
quædam signa esse tantum significatiua,
ut uellus Gedeonis, et multi alij typi
in ueteri Testamento: quædam esse si-
gna exhibituiua, quæ res, quarum sunt
signa, coniunctas habent, & exhibent,
ut columba fuit symbolum Spiritus
sancti, Panis est symbolum corporis
Christi

Christi. Vinū est signū sanguinis Christi. Et huc pertinet duę sententię, obseruatione & consideratione dignissimę. Prior est Hilarij hæc: Corpus Christi, quo in altari participamus, figura est, quatenus panis, & uinum exterioribus apparent sensibus. Veritas autem est, quatenus corpus, & sanguis in ueritate cordis creditur. Posterior est Augustini: Christi corpus & ueritas & figura est. Veritas quidem in quantum uirtute Spiritus sancti ex substantia panis & uini corpus efficitur. Figura uero est illud, q̄ exterioribus sensibus subiacet. Sic nonnulli nominarunt ἀντίτυπον, ut Theodoretus, Macarius, & alij, q̄ exemplar similis formę significat. Epigramma uetus est: καὶ λίθος ἀντίτυπος κρέμας πνευματικῆς. Vnde cognosci potest, hoc uocabulū in articulo cœnę Dominicę usurpatum fuisse ad ostendendum duas res in eucharistia esse, corpus seu substantiã panis, quæ externo uisui, & tactui subiacet, & corpus Christi, hoc est, uisibile & inuisibile, terrenum, & cœleste. Nominarunt

narunt enim corpora mathematica,
quæ reuera quidem sunt corpora, &
tamen tactui non sunt subiecta, ἀντί-
τυπα, respectu corporum physicorum
quæ externo tactu compræhendi pos-
sunt. Ideo Grammatici sic enarrarunt
hoc uocabulum: τί τὸ τὸ ὄσιν, ὅτι ὄσι μὲν
ὁ φανεροῖ δ' ἐξ λέγομεν ὅτι τὸ ἀντίτυπον.
Quicquid autem de hoc, & de alijs si-
milibus uocabulis statuatur, certe hæc
ut diximus, omnia tantum eò perti-
nent, ut remota transubstantiatione
duæ res in eucharistia, elementum pa-
nis & uini, & corpus & sanguis Christi
agnoscantur.

In hanc sententiam cum panis no-
minatur symbolum, typus, signum, &
figura corporis Christi, iniuria fit scri-
ptoribus ecclesiasticis, cum propterea
accusantur, & exploduntur: quia non
negarunt præsentiam ueri corporis et
sanguinis Christi, sed appellationes il-
las opposuerunt errori de transub-
stantiatione.

Est autem hæc admonitio addenda.
Cum hodie plerique easdem appellatio-
nes

nes ad negandam præsentiam, et manducationem ueri corporis & sanguinis Christi usurpent, contra sententiam piorum scriptorum, omnino melius est, omittere illas appellationes, quã harum usurpatione ansam præbere profanis disputationib. Periculosum enim & scrupulosum est dicere, panis est signum corporis, non quod phrasis per se falsa sit, sed ppter illos, qui statim audita eiusmodi formula inde absentiam corporis colligere conant. *Ψυχᾶς γὰρ βιβήλοισ ἔδ' ἔν τῶ καλῶν ἀξιόπισου.*

III.

DE TYPO, ET RVR
SVS DE SYMBOLIS.

TYpum uocarunt, repræsentationem corporis absentis. Quod autem typus habere locum in hac materia de cœna Domini minime possit, causa est ipsa institutio, seu, uerba institutionis, quæ simpliciter, & uere sunt *ὀριστικά*, hoc est, rem definiunt, & exhibent, ita ut necesse sit, id simpliciter intelligi, & religiosa fidei assensione

sione comprehendi, quod dicitur,

Nulla etiam modo causa ostendi
vera potest, cur typus hoc modo, quo
Sacramentarii accipiunt, intelligendus
sit, cum uerba institutionis a Filio Dei
relata & pronuntiata non minus cre-
denda sint, quam ea, quæ Christum in-
carnatum, passum, crucifixum, mortu-
um esse, surrexisse, ascendisse ad cœ-
los, & sedere ad dexteram Patris affir-
mant.

Nec alia ratio reddi debet, nisi quod
a Filio Dei uerba illa dicta sint, qui cum
ipsa ueritas sit, mentiri nescit.

Et hæc causa est, cur multi ex scri-
ptoribus ecclesiasticis reiecerint for-
mulas symbolorum, & typorum, tan-
tum ideo, ne dubitatio de præsentia, &
manducatione ueri corporis & sangui-
nis Christi incideret.

Damascenus lib. 4. cap. 14. sic in-
quit: ὅτι ἐστὶ τύπος ὁ ἄρτος ἢ ὁ οἶνος τῶ
σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. μὴ γένοι-
το. ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου τεθειωμένου,
ἐν τῷ τῷ Κυρίῳ ὑπὸντος: τὸτό μὲν ἐστὶν, ὃ
τύπος

τύπος τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ σῶμα, καὶ ὁ
τύπος τῷ αἵματι ἀλλὰ τὸ αἷμα.

Idem ibidem: ἑρωτᾷς πῶς ὁ ἄρτος
γίνεται σῶμα χριστοῦ, καὶ ὁ οἶνος αἷμα χρι-
στοῦ; λέγω σοι ἡ ἀγάπη. πνεῦμα ἅγιον ἐπιφοι-
τᾷ, καὶ ταῦτα ποιεῖ τὰ ὑπὲρ λόγου καὶ ἐν-
νοιαν. ἄρτος δὲ ὁ οἶνος πρὸς λαμβάνεται.

Id est: Non est typus panis & uinum
corporis & sanguinis Christi, sed ip-
sum corpus Domini deificatum seu
glorificatum, seu diuinæ naturæ uni-
tum, dicente Domino: Hoc est non
typus corporis, non typus sangui-
nis, sed sanguis.

Idem: Quæris, quomodo panis sit
corpus Christi, & uinum sit sanguis
Christi? Dico tibi Spiritus sanctus ob-
ambulat, & facit hæc supra rationem
& intellectum &c.

Theophylactus, quem Bulgarium
nominant, in Matthæum sic inquit:
ὁ γὰρ εἶπε, τὸ τὸ ὄσι σύμβολον, ἀλλὰ τὸ
τὸ μὲν ὄσι τὸ σῶμα σαρκικῶς, ἵνα μὴ νομίση-
tis τύπον εἶναι τὰ φαινόμενα. Id est, Non
dixit, hoc est symbolum, sed hoc est
corpus

corpus meum, demonstratiue, ne quis
putet ea, quæ cernuntur, typum esse.

Idem in 14. cap. Marci inquit: Hoc
est corpus meum, hoc inquam, quod
sumitis. Non enim figura tantum &
exemplar quoddam Dominici corpo-
ris panis est. Sed quomodo inquis, non
uidetur caro? Hoc fit propter nostram
infirmiorem, ne abhorreamus.

Et similes loci passim in Theophi-
lacto occurrunt, quos omnes recense-
re nimis longum est.

Etsi autem Damascenus & Theo-
philactus uestigia transsubstantiatio-
nis satis crassa habent, tamen utile est
propter historiam, scire, scriptores non
esse inter se unanimes in usurpandis
uocabulis signorum, typorum, & figu-
rarum, atq; ideo melius esse, plane ab-
stinere ab usu horum uocabulorum,
quam horum usurpatione imitari pa-
tres, qui inter se ipsi nondum consen-
tiunt.

Et semper nobis in conspectu esse
debet regula omnibus pijs nota et pro-
bata: Omnia dicta a patrum non sunt,
nec

nec debent esse fundamenta ullius articuli Christianæ religionis, sed cum ex manifesto uerbo Dei de causa constat, sunt illa accipienda ut rem illustrent, si cum hac modo congruunt, non ut eam in hanc, uel in aliam sententiam diducant.

IIII.

DE SIMPLICI, PIO,
ET VERO INTELLECTU VERBORUM
institutionis.

Cum dictum sit, uerbis institutionis excludi transubstantiationem, et typum negantem presentiam & manducationem ueri corporis, & sanguinis Christi, nunc uerba ipsa considerabimus, quæ ab Euangelistis sic describuntur.

Matth. 26.	Marci 14.	Lucae 22.
Vescantibus eis,	Vescantibus illis,	Accepto pane,
accepit Iesus panem,	sumto pane Iesus cum benedixisset, fregit,	cum gratias egerisset, fregit, ac dedit eis dicens:
et deditque	et dedit illis,	Hoc est corpus
		B meum,

discipulis, & ait: Accipite, comedite. Hoc est corpus meum.

& ait: Accipite, comedite, Hoc est corpus meum.

meum, Quod pro uobis traditur. Hoc facite in mei recollectionem.

Et accepto poculo, cum gratias egisset, dixit, Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

Et accepto poculo, cum gratias egisset, dedit eis: & biberunt ex eo omnes. Et dixit illis: Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effunditur.

Similiter & poculum, postquam coenauit, dicens: Hoc poculum Noui Testamenti in meo sanguine, qui pro uobis effunditur.

Hæc consonantia uerborum institutionis ab Euangelistis recitatorum, iucunda & firma est, aduersus omnes alienas interpretationes. Matthæus octauo anno post ascensionem Christi, Marcus decimo, Lucas decimo quinto institutionem cœnæ Domini cæ descripserunt. Et accedit mira consonantia Pauli Apostoli, qui circiter annum Domini 54 eandem institutionem

onem h̄isdem uerbis repet̄it.

Sententia horum uerborum est hęc,
quę in catechismo breuiter & erudite
sic traditur. Sacramentum Altaris est
uerum corpus, & uerus sanguis Dom̄i
ni nostri Iesu Christi, sub pane & ui-
no, nobis Christianis ad manducan-
dum, & bibendum, ab ipso Christo in-
stitutum.

Retinetur ergo proprietates uerbo-
rum, uidelicet, quod uerba institutio-
nis ita, ut Filius Dei ipse ea pronunti-
auit, accipienda, intelligenda, & cre-
dēda sint. Et hic statim obseruent om-
nes p̄ij, & recte sentientes, hanc quasi
regulam longa experientia confirma-
tam: Si a proprietate uerborum insti-
tutionis disceditur, nunquam potest
certa aliqua sententia de articulo cœ-
næ colligi, & nunquam conscientia po-
test esse certa, & tranquilla, id quod ex
dissentienti diuersitate interpretatio-
num, & ex confutis argumentis sacra-
mentariorum manifestum est.

V.

B 2

Confir-

CONFIRMATIONES

τὸ ἕν τὸ ἐν VERBIS COENAE DOMI-
nicae.

PRIMA, Proprietas uerborum reti-
nenda est, nisi aliqua manifesta absur-
ditas assit, quæ impingat in manife-
stum scripturæ locum, uel in aliquem
articulum fidei: quod si fit, decurren-
dum demum est ad figuras, & quæren-
da est concinna & simplex interpreta-
tio. Proprietas uerborum seu τὸ ἕν τὸ ἐν
in uerbis cœnæ cum nullo articulo
Christianæ doctrinæ pugnat.

Ergo non est quærenda alia *διάνοια*,
nisi quam pariunt ipsa uerba instituti-
onis.

Quod autem Sacramentarij mino-
rem negantes, obijciunt ascensionem
Christi ad cœlos, sessionem Christi ad
dexteram Patris, proprietates corpo-
ris humani, & alia quædam, cum qui-
bus asseuerant pugnare τὸ ἕν τὸ ἐν in uer-
bis cœnæ, de his paulo post dicetur, et
proprietas uerborum cœnæ cum
nullo

nullo articulo doctrinæ pugnare ostēdetur.

Est & hæc regula hoc loco tenenda: Nunquam discedendum est a uerbis scripturæ, cum absurditas tantum in iudiciū rationis impingit. Item: De Deo, & de rebus diuinis non sunt fingendę opiniones ex nostris imaginatiōib. sed sentiendum est de Deo, sicut ipse sese in suo uerbo patefecit. Item, In Deo non sunt contradicōriæ uoluntates.

SECUNDA, Summum certitudinis *κρίτησιον* ueræ sententiæ in dictis prophetis, & Apostolicis, est consensus testimoniorum scripturæ.

Tres Euangelistæ, & Apostolus Paulus de cœna Domini eadem uerba tanto consensu scripserunt, perinde ac si alter in alterius uerba iurasset.

Est igitur hic consensus testimoniorum anteferendus omnibus speciosis cauillationibus, quæ contra τὸ ῥητὸν afferuntur.

Quod autem Sacramentarij dissōnantiam Euangelistarum monstrare

conantur, non indiget ulla responsio-
ne. Multum enim interest, utrum uer-
ba uarie efferantur eodem sensu, an ue-
ro uariatis uerborum flexionibus sen-
tentia mutetur.

TERTIA, Certum est, uerum cor-
pus Christi pro nobis traditum esse, &
non panem.

Christus iubet discipulos ore acci-
pere id, quod pro nobis traditum est.

Ergo non tantum panis in cœna ex-
hibetur, sed uerum corpus Christi.

QUARTA, Indigne sumentes cœ-
nam Domini, immediate uiolant &
contrectant corpus Christi, & ut Cy-
prianus in 5 concione de lapsis inquit,
uim inferunt corpori & sanguini Chri-
sti.

Ergo indigne sumentes non solum
elementa, sed uere corpus & sangui-
nem Christi accipiunt.

Et de indignorum manducatione
infra dicemus. Ac sufficiant nunc no-
bis hæc pauca, & puerilia argumenta,
quibus obtinetur certe nostra hæc sen-
tentia, a proprietate uerborum natua
disce-

discedendum non esse, & fient hæc plañiora paulo post ex uerbis Apostoli Pauli. Nec est opus plurium argumentorum congerie, cum illud uetus uerbum uerissimum sit: Bona caussa indiget tribus uerbis. Et cum Filius Dei aperte & perspicue Ecclesiam de cœna sua docuerit, memores simus uocis eius: Oues meæ uocem meam audiunt. Et 1. Ioh. 5. Si testimonium hominum accipimus, Dei testimonium maius est. Item, Qui non est mecum, dispergit.

VI.

DE PROPOSITIONE:

PANIS EST CORPVS CHRISTI.

Vinum est sanguis Christi.

CUm de proprietate uerborum dictum sit, quæri solet, an hæc forma loquendi uera sit: Panis est uerum corpus Christi: Vinum est uerus sanguis Christi.

Est autem simplicissima & dexterissima responsio hæc: Forma loquendi

B 4 optima

optima illa est, qua ipse filius Dei in institutione, & deinde Apostoli in repetitione eiusdem doctrinae usi sunt. Hanc regulam ne diaboli quidem negare possunt.

Christus dicit porrigens panem: Hoc, quod uobis do, & quod accipitis, est corpus meum. Et Paulus inquit: Panis quem in coena frangimus, est communicatio corporis Christi.

Ergo certum est, illum modum, quo filius Dei usus est, praecipue usurpandum, retinendum, & defendendum esse. Ille autem modus eiusmodi est: Hoc est corpus meum. Quid autem intelligit per *ἄρα*? Certe non corpus suum, sed antecedens, quod est *ὁ ἄρα τὸ*. Sciunt enim etiam pueri, *ἄρα*, hoc in loco *τεχνικῶς*, ut uocant, & materialiter sumi, sicut cum quaero, Quid est hoc? & respondetur, esse lychnum, ollam, mensam, cantharum, auem. Et inde uera & recta formula: Hoc est olla, hoc est mensa &c. uidelicet, cum ipsa materia intelligitur, ut cum Adam de Eua ait: Hoc, uidelicet, haec mulier, *τὸ τὸ τὸ τὸ τὸ*,

γυνῆ, est os ossibus meis. Et sic filius Dei hoc in loco loquitur, accipiens panem, frangens, & dans discipulis inquit, τὸτό ἐστὶ τὸ σῶμά μου, Hoc, id est, hic panis est corpus meum. Hoc, quod do. Dat autem panem. Ergo hic panis est corpus Christi.

Hanc propositionem quicumque reiiciunt, quicquid faciant, reiiciunt certe verba Christi in institutione.

Sed dicunt Christus non dixit, Hic panis est corpus meum. Vinum est sanguis meus.

Respondeo. Qui usurpant hanc obiectionē, illi aut nondum loqui didicerunt, καὶ νῦν τοὶ εἰσιν, aut melius loqui se posse putant, quā ipse filius Dei locutus est, qui sic inquit τὸτό ἐστὶ τὸ σῶμά μου. Hoc est corpus meum. Das ist mein leib. Quid autem est illud τὸτό, Hoc, Das? Respondent, Corpus est, nam τὸτό & σῶμα in genere conveniunt, sicut miser Grammaticus Carolostadius dixerat. Sic ergo iuxta istorum grammaticorum iudicium, verba ordinanda erunt, τὸτό σῶμά μου ἐστὶ. Hoc

corpus est meum, Der leib ist mein. Et non dicendum est, Hoc est corpus meum, Das ist mein leib. Nec enim germanica lingua fert dici, Das leib. At hæc friuola uere sunt, & indigna, quæ tractentur.

Manifestum est autem omnibus, non modo illis, qui recte sentiunt, uerum etiam alijs, qui loqui tantum possunt, has propositiones æquiuales, & easdem esse.

1. Hoc est corpus meum.

Hic panis est corpus Christi.

2. Hic est sanguis meus.

Vinum est sanguis Christi.

Ratio manifesta est hæc, quia $\tau\delta\tau\theta$ materiam seu elementum significat, uel delictet panem, & ratio dissimilitudinis in his propositionibus nulla a quoquã ostensa est, nec unquẽ ostendi potest. Quod enim quæso potest esse discrimen, inter, $\tau\delta\tau\theta$, & inter panem? Hoc est corpus meum. Quid autem est illud, Hoc? Certe panis, quem dat, & de quo dicit, Hoc est corpus meum.

Hic tandem tragicae uoces oriuntur.

tur. Ergo, clamitant, transsubstantia-
tio ponitur.

Respondemus primum, Deleant
isti uerba Christi filij Dei, & cum eo ex
postulent de phrasi, qui cum ita locu-
tus sit, cur nos pudeat retinere eundem
modum loquendi? Deinde nequaquam
transsubstantiatio conceditur, cum
notum sit, etiam uernaculum morem
loquendi in omnib. linguis esse hunc,
ut res, quæ datur, & quæ præcipua est,
etiamsi in alio continenti sit, nomen &
sermonem præbeat, ut cum dicitur,
Epotus calix, & cum uinum dari dici-
tur simul dato cantharo.

Hæc responsio uera & euidentis est.
Fieri autem solet, ut Sacramentarij
omisso primo membro, uidelicet, quod
ipse filius Dei ita locutus sit, arripiant
alterum membrum, uociferantes, sy-
necdochen manifeste poni, atque ideo
proprietas uerborum non retineri.
De hac igitur synecdoche breuis ad-
monitio addenda est.

De Sy^{ne}

DE SYNECDOCHE.

PRimum sciendum est, aliã esse quæstionem de singulis uocabulis in propositione, an habeant significatiõnem propriam, uel figuratam: Et aliã esse quæstionem de integra propositione, qualis nempe sit prædicatio in illis mysterijs, quæ non naturali, sed supernaturali, & cœlesti modo fiunt. Ut cum dicitur, Hic homo Christus est Deus. Hic duplex est quæstio, una de singulis uocabulis, de quibus uerum est, quod & homo, & Deus sine tropo retineant propriam suam significatiõnem: altera est de prædicatione. Hanc alij inusitatam, Lutherus synecdochen uocat, eo quod homo & Deus unam personam in duabus naturis, diuina & humana significant.

Sic cum dicitur, Panis est corpus Christi, duæ sunt quæstiones. Vna de singulis uocabulis: altera de modo prædicationis. Quod attinet ad singula uocabula,

uocabula, tropus nullus est, sed propria significatio panis & corporis, retinenda est. Quod uero attinet ad modum prædicationis, alij inusitatam prædicationem nominarunt, Lutherus synecdochen uocat propter pontificios, & propter Sacramentarios. Substantia panis tollitur a Pontificijs. Substantia corporis tollitur a Sacramentarijs. Cum autem utrunq; iuxta uerba institutionis retinendum sit, & eucharistia constet duabus rebus, terrena & cœlesti, ut Irenæus loquitur, ita, ut substantia panis sit et maneat panis, & substantia corporis uere assit, & exhibeatur, Lutherus synecdochen nominauit, quia cum illis rebus, quæ uidentur, pane, & uino, uere & substantialiter assunt, & exhibentur corpus & sanguis Christi, licet inuisibiliter.

VIII.

QUALIS SIT PROPOSITIO,
ET PRAEDICATIO: HOC
est corpus meum.

Cum

Cum dictum sit, propositionem
hanc: Hoc est corpus meum, a
Luthero uocari synecdochicam, sta-
tim inde Sacramentarij colligere co-
nantur, tropum subesse, & figuratam
prædicationem dici debere, nec pro-
prietatem uerborum retineri posse.
Dictum est autem, quatenus synecdo-
che locum habeat, non ratione singu-
lorum uocabulorum, quorum signifi-
catio propria & euidens retinenda est,
sed ratione prædicationis ad refutan-
dam transsubstantiationem. In alijs fi-
guratis propositionibus prædicata ab-
ijciunt propriam suam significationem,
& induunt nouam & metaphoricam,
ut Herodes est uulpes, Tyrannus est
lupus. Ego sum uitis, uos palmites. Pa-
ter meus est agricola &c. In hac uero
propositione, Hoc est corpus meum,
prædicatum non amittit suam natiuam
& propriam significationem, sed om-
nino est in prædicamento substantiæ,
quia expresse dicitur: Corpus meum,
quod pro uobis traditur. Tropicum
uero, figuratum, uel phantasticum cor-
pus

pus pro nobis certe traditum non est,
nisi cum Manichæis, & Marcione in-
sanire uelimus. Panis ergo subiectum
uisibile est, & retinet suam significati-
onem propriam. Corpus est prædica-
tum, significans illam substantiam, que
pro nobis in cruce tradita est. Copula,
est, significat talem unionem subiecti
& prædicati, quod cum rebus uisibili-
bus, pane & uino, uere & substantia-
liter assint, & exhibeantur corpus &
sanguis Christi.

Hæc ratio prædicationis peculiaris
est, quam nominant inusitatam. Lu-
therus synecdochen uocat, non quod
figurata phrasis sit, aut quod tropicum
corpus intelligatur, sed ut ostendatur,
cum rebus uisibilibus uere & substan-
tialiter adesse & exhiberi inuisibiliter
corpus & sanguinem Christi.

At inquirunt: Ergo synecdoche non
est figura, aut tropus? Respondemus.
Sit sane figura in alijs materijs, tamen
hoc etiam notum est, nullam esse om-
nium figurarum, quæ proprietatem
uernaculi sermonis in omnibus lin-
guis

quis ita retineat, ac est synecdoche, ita,
ut fere nomen figuræ amittat. Si qui
hæc contentiosius exagitant, his re-
spondemus uerba Cyrilli usurpantes,
Deum naturæ rerum non subiacere,
nec alligatum esse regulis Dialecticis,
aut in natura rerum ordinatis, quoties
in extraordinarijs actionib. uersatur.

Quod si nimis exaggeratur a Sa-
cramentarijs hæc synecdoche, malunt
omnes pij & recte sentientes non usur-
pare uocabulum *συνεκδοχῆς*, quam
corpus absens & figuratum admittere,
sicut Lutherus sæpe faciendum esse
suasit.

Est autem & hoc addendum, cum
dicitur, hanc prædicationem, Hoc est
corpus meum, esse inusitatam, nequa-
quam intelligi talem omnino, qualis
est hæc: Verbum caro factum est.
Oportet enim præsentiam corporis &
sanguinis Christi, quam Christus ipse
pani & uino attribuit, in infinitum
discernere ab inusitata prædicatione,
de qua Iohannes loquitur, ubi significa-
tur personalis & *ἁνωστικὴ* unio, ut
ecclesia

ecclesia omnium temporum locuta
est, & alibi pie, & erudite explicatur.
De unione enim personali nō dicitur,
cum illo homine adest Deus: De sacra
mentali uero unione, quam ueram &
substantialem præsentiam uocamus,
commode ita dicitur.

IX.

DE PARTICVLIS, IN,
SVB, ET CVM.

SEmp̄ sit in conspectu regula su-
pra posita: De cœna Domini meli-
us loqui non possumus, quam ipse fili-
us Dei locutus est, cum hoc Sacramē-
tum institueret.

Quod autem hodie usitata, & rece-
pta sunt formulæ, cum pane, in pane,
uel sub pane adest, & exhibetur ue-
rum corpus Christi, fit ad uitandā opi-
nionem de transubstantiatione. Et
usus est harum particularum, ut rem
declarent, non ut sint fundamenta
causæ. Fundamenta sunt ipsa uerba

C Filij

Filij Dei: Hoc est corpus meum. Ne autem iam accedat Trāssubstantiator, & fingat substantiam panis annihilari, conuerti, & transsubstantiari in corpus Christi, utimur particulis, In, Sub, Cum, eadem significatione, & mente, qua Paulus dicit: Panis est communicatio corporis: Vinum seu poculum est communicatio sanguinis Christi.

Nec nouæ sunt hæ particulae, sed a Chrysofomo, Augustino, Cyrillo, & alijs usurpatae, duplici de causa, ut uidelicet commentum transsubstantiationis improbaretur, deinde ut uera et substantialis praesentia corporis & sanguinis Domini in coena Dominica crederetur.

Non unius autem, sed trium istarum particularum usus est ideo, ut simul hoc ostendat, de modo praesentiae nihil curiose esse inquirendum, sed illum commendandum esse omnipotentiae Dei, & ueritati ac institutioni Christi.

Non igitur locum habet ulla inclusio, uel localitas, ut uocatur. Nequaquam decetur

docetur, tantum nobis dari corpuscu-
lum, quantus est panis: Nequaquam et-
iam docetur, Christum de cœlis descen-
dere in cœnam, & ibi localiter seu in
loco cœnæ esse, & nusquam alibi. Sed
cum dicitur (in pane) excluditur om-
nis opinio de absentia corporis & san-
guinis Christi, & describitur uera præ-
sentia & exhibitio, seu *κοινωνία*, ut Pau-
lus uocat, cuius præsentie modus cum
inquiiri neque possit, neque debeat, & præ-
sentia & exhibitio non sit uisibilis uel
sensibilis, ideo antiquitas dixit, sub pa-
ne, in pane, uel cum pane. Et sic nostri
adhuc loquuntur.

Est autem & hoc obseruandum, ma-
gnum esse discrimen inter formam,
qua Christus ipse usus est, & inter has
formas receptas & usitatas. Verba
Christi nulla de causa, nunquam, &
nusquam, mutanda, reijcienda, aut omit-
tenda sunt. De formis autem reliquis
recte Lutherus monet, si deberent sa-
nitati fidei obesse, & consensum ueræ
sententiæ turbare, uellemus eas pror-
sus abijcere, & illam formam retinere,

C 2   qua

qua ipse filius Dei usus est. Ut, si non aliter dicatur, in, sub, & cum pane corpus Christi nobis dari, quam in literis, & sigillis census, horti, prata, agri, & domus nobis dantur, aut sicut cum claue traditur domus absens, hic omnino omitteremus istas formulas, pro quibus quando sit dimicandum quando nō, iam Dei beneficio satis cōstat.

X.

DE ADVERBIIS, VERE,
CORPORALITER, SUBSTANTIALITER,
REALITER &c.

V Sa est antiquitas his adverbis, ad ostendendum, ipsam substantiam & naturam corporis & sanguinis Christi non in signo, nec tantum in efficacia, sed vere adesse, exhiberi, & accipi.

Hilarius his formulis utitur: Vere, Naturaliter, Corporaliter, & per carnem.

Cyrillus his: Corporalis unio, participatio naturalis, non tantum spiritaliter,

tualiter, sed & corporaliter, secundum
carnem, substantialiter, reuera.

Chrysoftomus dicit, per corpus se
nobis in illo cibo immiscet dicens: Ac
cipite, manducate. Item re ipsa.

Paschasius: realiter.

Augustinus: inuisibiliter.

Lyra: In sacramento baptismi Chri
stus est secundum uirtutem, in sacra
mento eucharistiæ secundum substā
tiam.

Non ergo uoces illæ nouæ, & anti
quitati ignotæ sunt, sed a probatis scri
ptoribus usurpatæ sunt, non ut mo
dum præsentia describerent, nec ut
quicquam de carnali & Capernaitica
comestione fingerent, sed tantum, ut
significarent, corpus Christi in cœna
adesse & exhiberi uescentibus non tan
tum secundum uirtutem, & efficaciam,
uerumetiam secundum substantiam,
ut Lyra recte loquitur.

Hæ eadem formulæ a nostris ead
dem de causa usurpatæ sunt, & usur
pantur, in Confessione Augustana ar
ticulo decimo, in Apologia, ubi uerba

Cyrilli allegantur, in Repetitione Confessionis, & alibi.

Quod autem Paschasius inquit, corpus Christi non carnaliter adesse in cœna, & Augustinus Christum nunc nō adesse nobis corporali præsentiā dicit, loquuntur de naturali & carnali modo præsentiæ uisibilis & palpabilis, sicut Augustinus seipsum sæpe explicat. Christus enim nobiscum non conuersatur, sicut ante mortem conuersatus est in terra, & sicut post resurrectionē usq; ad ascensionem discipulis se conspicendum præbuit, sicut etiā ueniet et iudicaturus uiuos, & mortuos.

XI.

DE VOCABULO,

κοινωνία, 1. Cor. 10.

CUM Paulus dicit, poculum esse *κοινωνίας* sanguinis, & panem esse *κοινωνίας* corporis Christi, nihil aliud intelligit, nisi duas res in eucharistia esse, panem, & corpus, & cum pane uere & substantiā

substantialiter adesse, exhiberi, & acci-
pi uerum corpus Christi. Ideo *κοινωνία*
rectissime uertitur, participatio, qua
scilicet nobis communicatur corpus
Christi, sicut Hilarius ideo uocat sacra-
mentum communicatæ carnis, & san-
guinis. Non ergo de fructu tantum, &
efficacia intelligitur *ἡ κοινωνία*, sed de
substantia corporis Christi, quæ ue-
scentibus cum pane exhibetur, sicut in
institutione dicitur: Hoc quod acci-
pitis, est corpus meum, quod pro uo-
bis traditur.

Et quod Paulus omnino participa-
tionem intelligat, ipse statim declarat
inquiens, omnes ex uno pane *μετέχομεν*
participamus. Nam *κοινωνίᾳ* cum ge-
nitiuo idem est, quod *μετέχω*. Et *κοι-
νωνία* est participatio, distributio, com-
municatio, & manducatio ueri corpo-
ris Christi. Hanc germanice uerterūt,
die *gemeinschaft*, quia magis proprium
uocabulum inueniri non potest, quo
uis uocabuli, *κοινωνίας*, exprimi possit.
Lutherus in libello uisitacionis sic red-
didit: Das brod das wir brechen ist der
C 4 auß-

ausgetheilte Leib Christi. Panis, quem frangimus, est distributum corpus, seu distributio corporis Christi. Et D. Philippus in responsione ad articulos Vormacienses & Ratisbonenses eodem modo sic uertit: Das brod das wir brechen ist auftheilung des leibs Christi. Panis, quem frangimus, est distributio corporis Christi.

Est igitur sententia Pauli hæc: Vescētibus non tantum panis exhibetur, sed panis est participatio corporis Christi, talis, sicut in institutione describitur: Hoc, quod accipitis, est corpus meū. Atque ita de uera sententia hactenus egimus, quæ est, in cœna Domini aliquid esse, & exhiberi, & iuxta institutionē Christi accipi, & manducari, & illud aliquid, esse corpus Christi, & esse sanguinem Christi, atque ita proprietatem uerborum institutionis retinendam, & defendendam esse.

XII.

INTERPRETATIONES
VARIAE VERBORUM IN
institutionis, prolatae a Sacramentarijs.

Sententiæ

Sententię natę ex uerbis Christi ad-
uersantur Sacramentarij, qui iudi-
cium rationis sequi malunt, quam uo-
cem Christi audire, & Seruetum stre-
nue imitantur, de quo Calvinus scri-
bit, quod interrogatus, cur tam nefarij
schismatis autor esset, responsum de-
derit, quia nequeunt in intellectum me-
um uenire ea, quę sub sensum non ca-
dunt. Ludunt autem isti in interpreta-
tione uerborum uarijs modis, & uari-
etas interpretationis testatur, eam nõ
ex textu sumtam, sed aliunde allatam
esse.

Carlostadius ludit in pronomine,
τὸτο, idę *δακτυλῶς* ad personā filij Dei
refert, astantis, quasi per *παρέστασις* ali-
ud agens, & sese ipsum digito mon-
strans hæc uerba dixisset.

Zuinglius ludit in uerbo, *ἔσις*, idę
nõ *ὑπακλιῶς* interpretatur, sed pro si-
gnificat.

Oecolampadius occupatus est in
enarratione uocabuli, Corpus, idę
intelligit *τυπικόν*, seu figuratū corpus.

Calvinus loquitur de efficacia & ui-

gore corporis absentis ad salutem, quod uocat *νοητόν* corpus id est, quod non ore, sed contemplatione fidei percipi possit.

Nunc si uerba institutionis considerantur, facile hi omnes, quam perperam intelligant, & peruertant institutionem & uoluntatem Christi, agnosci, & diiudicari possunt. Lucas refellit Carolostadium, cum inquit: *τὸ ποτήριον*, Hoc poculum. Ergo *τὸ* non ad corpus Christi, sed ad antecedens, scilicet panem & uinum, pertinet. Refellit Lucas & Zuuinglium, omittens uerbum, Est, cum inquit: Hoc poculum nouum testamentum in meo sanguine. Et Paulus: Non diiudicans corpus Domini. Oecolampadium etiam Lucas refutat, inquit: Corpus, quod pro uobis traditur. Non autem typicum, uel phantasticum, sed uerum corpus pro nobis traditum est. Eodem modo Lucas & postremam opinionem de efficacia corporis absentis ad salutem refutat, inquit: Corpus, quod pro uobis traditur. Efficacia autem corporis absentis pro nobis non est tradita.

tradita. Et Paulus inquit: Indigne manducantes, iudicium sibi sumunt. Ergo non tantum de efficacia ad salutem, sed omnino de substantia ueri corporis & sanguinis Christi uerba accipienda, & credenda sunt.

De his igitur haecenus dictum sit. NUNC DE PRAESENTIA CORPORIS & sanguinis Christi in coena pauca quaedam adijcienda sunt, de qua etsi ex his, quae haecenus dicta sunt, uera sententia colligi potest, tamen ut res tota dilucidius exponatur, consideratae sunt haec ueluti praecipua capita: PRIMO, Quid sit praesentia. SECUNDO, Quae sit causa efficiens praesentiae. TERTIO, Quomodo praesens esse possit, cum proprietates naturarum retinendae sit, & cum corpus Christi sit in caelo. QUARTO, Quare & ad quid praesens sit.

I.

QVID SIT PRAESENTIA.

Vera

Vera & simplex est sententia, Christi
stum uere & substantialiter præ-
sentē adesse in sua cœna, non tantum
iuxta diuinam suam naturam, qua ubi
que est, & omnia in omnibus replet,
sed iuxta suam humanam naturam, iux-
ta uerba suæ institutionis: Hoc est
corpus meum, hic est sanguis meus.

Nec uero hic uel de ubiuitate, uel
de localitate dicitur. Nec enim de his dis-
putatio a pijs facile moueri debet. Sed
de institutione Christi sermo est. Chri-
stus cum dixerit, adesse corpus suum,
& sanguinem, efficit, ut uere assit cor-
pus suum, & sanguis suus. Et alia caus-
sa quærenda non est, nisi quia Christus
dixit, & quia uerax est, & seruans suæ
institutionis, cui qui non credit, iam
mendacem Christum facit.

II.

QVAE SIT CAUSSA
EFFICIENS PRAESENTIAE.

Institutionis uerba, quibus Christus
dixit, Hoc est corpus meum, hic est
sanguis

sanguis meus, faciunt, ut uere & substantialiter assint corpus, & sanguis Christi. Veritas Christi ueram praesentiam corporis & sanguinis Christi in coena efficit.

Quod autem Sacramentarij causam praesentiae ascribunt fidei uescentium, prorsus in hoc pugnant cum uerbis institutionis, & cum uerbis Pauli, qui inquit: Indigne manducantes, iudicium sibi manducant. Indignos autem fide carere, manifestum est. Et Christus non dixit: Si credideritis, aderit meum corpus, sed ad omnes Apostolos dixit: Accipite, edite, hoc est corpus meum. Haec igitur institutio, & ueritas Christi, est causa efficiens praesentiae ueri & corporis & sanguinis Christi, nec potest ueritas Christi imminui aut labefactari ullius creaturae fide, uel incredulitate. Et totius praesentiae mysterium non in hominum fide uel incredulitate, sed in uerbo, ordinatione, seu institutione Christi fundatum est. Haec plana sunt, & apud pios & simplices animos, qui quaerunt gloriam Dei, disputatione

tatione non egent proluxa.

III.

QVOMODO CHRISTI

CORPVS VERE ET SVBSTAN-
tialiter afsit in cœna.

Primum hæc admonitio præmit-
tenda est. Nequaquã nostrum est,
perscrutari uelle modum præsentia,
qui omni rationi humanæ ignotus est.
Nec quisquam scire uel debet, uel po-
test amplius, quam filium Dei, qui hanc
cœnam instituit, in administratione
cœnæ, exhibito pane & uino, exhibe-
re suum corpus & sanguinem uescen-
tibus, & esse efficacem in credentibus
ad salutem, in impijs ad pœnas, & ad
damnationem, si non fuerint conuersi.
Hæc scire debemus, & modum com-
mittere omnipotentia, & ueritati filij
Dei Domini nostri Iesu Christi.

Si uero non satis assequimur huma-
na ratione & speculatione illud, quod
nos latet, nō propterea accusemus uer-
bum

bñ Dei uel obscuritatis, uel mendacijs,
nec conemur illud flectere ad humanas
ratiocinationes. Sumus indigni, quib.
uerbum Dei datum sit, nedum, ut di-
gni simus, qui pro nostro arbitrio sen-
tentias uerbi diuini ad nostras phanta-
sias detorqueamus.

Sic igitur reijcitur omnis disputatio
de modo presentie, ut, de conuersione,
transsubstantiatione, de mathematica
presentia, de paruitate, aut magnitudi-
ne, de localitate, & inclusione. Et di-
gnum est memoria dictum Cyrilli: Cũ
Deus operatur, non quæramus quo-
modo, sed operis sui uiam ac scientiam
illi soli concedamus. Item, cum hac uo-
ce, quomodo, statim arrogantia ma-
gna significatur.

Hac admonitione premissa, quid re-
spondendum sit ad obiectionem de re-
tinendis proprietatibus naturarum,
facilius conspici potest. Obiectio illa
est huiusmodi:

Proprietas corporis non est eripien-
da humane nature.

Pro

Proprietas corporis est esse finitum,
& esse in certo loco.

Ergo sententia de distributione &
manducatione ueri & naturalis corpo-
ris Christi in cœna, non potest esse ue-
ra.

Responsio uera est. Proprietas na-
turarum retinetur tantum in abstra-
cto, ut in scholis nominant. In concre-
to autem, quando de persona sermo
fit, nequaquam diuellitur Christus, sed
intelligit̃ una persona, quatenus Chri-
stus est Deus, & homo.

Cum ergo naturæ diuinæ in Chri-
sto proprium sit, esse omnipotentem,
& ubiq̃, & hæc sibi unita humana na-
tura unam personam constituat, sequi-
tur certe, ut, cum de persona sermo ha-
betur, τὰ τῶν φύσεων ἴδια fiant κοινὰ, ut
Theodoretus recte loquitur. ὅ γ' χωρί-
ζομεν τὸ θεῶ σάρκα λόγῳ, ὅτε σύγχυσιν ποι-
ῶμεν τὴν ἔνωσιν, inquit idem.

Huc pertinet tota doctrina de com-
municatione idiomatum, quæ alibi
traditur, modo in illa hoc omnino ui-
tetur, ne tantummodo uerbalis κοινωνία
τῶν

ἢ ἰδιωματῶν, & non realis statuatur.
obseruatione etiam dignissima est sen-
tentia: Ioan. 4, quæ uniuersę huic ma-
terię lucem addit magnam. Ea hæc est:
πᾶν πνεῦμα ὃ λυεῖ Ἰησοῦν, ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἔκ-
ῆσιγ: Omnis spiritus, qui soluit Chri-
stum, non est ex Deo. Hanc sententiã
ex ueteribus exemplaribus sublatam
fuisse, Socrates tripart. hist. lib. 14. c.
4. testat̃, ab illis, qui separare uoluerũt
ab humanitate Christi diuinitatem, &
econtra. Est autem, inquit Socrates,
humanitas diuinitati unita, & hæc non
amplius duo sunt, sed unum, ἕκτετι ἄσι
δύο, ἀλλὰ ὅν, sicut propterea & Maria
uocatur θεοτόκος. Iuxta hanc Iohan-
nis regulam locuti sunt postea proba-
ti & synceri scriptores ecclesiastici. Io-
hannes Maxentius ex Cyrillo sic in-
quit: Si quis in uno Christo diuidit
substantias post unitatem, sola eas so-
cietate connectens, secundum digni-
tatem, aut autoritatem, aut potentiã,
& non magis conuentu ad unitatem
naturalem, anathema sit. Et Gregor.
ad Didonium: Si quis in Christo non
D natu-

naturaliter duarum naturarum unio-
nem factam dixerit, sit uacuis melioris
unionis. Fulgentius ad Trasimun-
dum Regem de Sacramento domini-
cæ passionis lib. 3. Deus non est confu-
sus homini, sed unicus. Sic in una per-
sona utriusque naturæ permanentis indi-
cia demonstrauit, ut uerus Deus & ple-
nus ueris diuinisque uirtutibus, in homi-
ne clareret assumpto, & ueritas infirmi-
tatis humanæ uerum planumque homi-
nē monstraret in Deo. Idem: Homo
Christus tantam accepit potestatem,
ut cum uellet, animā poneret, & cum
uellet, denuo resumeret, quantam po-
tuit habere Christi diuinitas potesta-
tem, cui hoc est semper uelle, quod pos-
se.

His recitatis, nunc exempla consi-
derentur, quibus per instantiam obie-
ctio dilui potest. Certum est, naturam
tam abhorrere a penetratioue dimen-
sionum, quam a multitudine locorum
unius corporis eodem tempore. Nar-
rat autem historia Euangelij, Chri-
stum ita resurrexisse ex monumento,
ut

ut nec lapis, nec sigillum loco motum sit, & postea ingressum esse ad discipulos clausis ianuis. Ergo proprietates corporis ibi seruata non est. Nam Christus quicquid uult, uerbo suo, etiam contra omnem naturæ ordinem, efficit, qui & Petrum super mare, quasi super aridam ambulare solo uerbo suo iussit, & perfecit. Et sic Cyrillus de corpore Christi iam resuscitati inquit: Nullus querat, quomodo clausis ianuis corpus Domini penetrauit, cum intelligat non de homine nudo, sed de omnipotente filio Dei hæc ab Euangelista conscribi. Nam cum Deus uerus sit, rerum naturæ non subiacet, quod in ceteris miraculis patuit quoque. Omnem enim mentem ac rationem excedunt, quæ fecit. Qua enim ratione dices ipsum super maria, quasi super aridam ambulasse, cum aquarum natura corporibus nostris naturaliter non substernatur? Quod si hanc operationem Christi percipere nequeas, cur potius ingenij humani imbecillitatem non accusas? Cur non seruas silentio datam tibi a

creatore mensuram? Hæc Cyrillus.
Item Ambrosius præclare dixit lib. 9.
de his, qui iníitiantur mysterio. Quid
hic quæris naturæ ordinem in Christi
corpore, cum præter naturam sit ipse
partus ex uirgine?

Est igitur simplex & uera sententia:
Deus agens aliquid extraordinarie, nõ
est alligatus ad regulas naturæ, diale-
cticas, físicas, aut mathematicas, ut
testantur omnes articuli fidei. Constat
autem Sacramentum cœnæ Domini-
cæ non esse actionem physicam, sed cœ-
lestem ac diuinam, & ualere non pro-
pter físicas caussas, sed propter ordi-
nationem & institutionem Christi. Ac
sit hoc loco *ἐναυλῶ γὰρ ὠσίη*, ut Basilus
ait, regula Pauli: Taceat mulier in Ec-
clesia, id est, philosophia non transfe-
rat sua principia ad oppugnandos fidei
articulos. Nam filius Dei uerax est, &
potest ea præstare, quæ promisit, inte-
gris & inuiolatis proprietatibus utri-
usque naturæ. Nec uero ad quemuis lo-
cum, aut rem Christum alligamus, sed
tantum in ea actione adesse dicimus,
ad

ad quam ipse se suo uerbo alligauit.
Sed uociferantur Sacramētarij. Er-
go statuitur, Christi corpus esse ubiq̃,
esse omnipotens, & idem posse, quod
Deus ipse?

Respondemus: Simpliciter de hu-
mana natura in abstracto non dicitur,
corpus esse ubiq̃, sed in concreto de
persona Christi uere dicitur: Christus
est ubiq̃, & potest facere, ut corpus su-
um sit, ubicunq̃ uult, quia ipse est om-
nipotens, & est uerax, & seruans suae
institutionis, qua dicit: Hoc est corpus
meum. Nec uero disputatio est de ubi-
quitate, sed de ordinatione, & ueritate
Christi.

Quaquam autem regula uera est,
Corpus habet se ut corpus, tamen &
hec uera est: Ubicunq̃ Christus est, ibi
est ipse uerus Deus & homo. Et nusq̃
potest cogitari aut poni Christus, ubi
non sit Deus, & homo. Atq̃ ita de na-
turali corporis modo, quod ad Christi
personam attinet, statui a nobis nihil
debet, et si in uno errandum est, ma-
lumus errare in plus tribuendo, q̃ in

dehahendo. In colloquio Marburgensi, anno Christi 1529. idem argumentum Oecolampadius Luthero obiecit :

Christi corpus est in loco, ut Fulgentius lib. 2. de immensitate Dei loquitur.

Ergo est in certo loco, in cœlo, non in cœna.

Respondit Lutherus, Fulgentium non loqui de cœna, sed hoc ita dixisse contra Manichæos & alios hæreticos humanitatem Christi negantes, ut probaret Christum habuisse uerum corpus, quia in loco fuerit, id quod corporis proprium est. Et Fulgentius seipsum explicat cum inquit, corpus & sanguinem Domini offerri, ubi offerendi uox non sumitur figurate, pro memoria accipere, ut cum dicitur, hodie est ascensio Domini, id est, memoria ascensionis, sed significat, manducare, bibere &c. Et etiamsi Fulgentius & alij ita sentirent, quod non est, tamen regula obseruanda est: Omnia scripta pariterum ad scripturam referenda sunt, & quic

quicquid cum ea in interpretatione non consentit, si commode fieri potest, leniendum, uel, si non possit, omnino reijciendum est.

Ex his iam etiam explicari potest, quid sit, Christum esse *πρόῃστανον σώματι*, ut Nazianzenus, Theodoretus, & alij loquuntur, uidelicet, nihil aliud, nisi Christum habere uerum corpus humanum, quia habet id, quod est *πρόσφορον ἢ ἰδίου τῆ φύσεως τῆς ἀνθρώπινας*, ut Theodoretus ait.

Venio nunc ad alteram obiectionē, quæ est:

Christus ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram patris.

Ergo in cœna præsens non est, sicut ut Caluinus scribit, cuius uerba hæc sunt: Cum in cœlo quærendum Christum dicimus, hæc locutio locorum distantiam nobis sonat & exprimit. Tametsi enim philosophice loquendo, supra cœlos locus non est, quia tamen corpus Christi, ut fert humani corporis natura, & modus, finitum est, & cœlo & loco continetur, necesse est a no-

ἕσιον, id est, Sedere ad dexteram Dei, nō est uersari in certo loco, sed pari potentia cū Deo regnare. Cum ergo dicit Christus sedet ad dexteram patris, hoc intelligitur, hanc personā, quæ assumpsit humanam naturam, adesse in arcano consilio æterni patris, & esse efficacem cum patre, esse regem colligentem Ecclesiam, defendere & seruare eam. Et quanquam hæc facit diuina potentia, tamen facit etiam in natura humana, in qua habitat omnis plenitudo diuinitatis *σωματικῶς*, & omnino sunt actiones personæ.

Quod si sessio Christi ad dexteram Dei de locali, physica, & circumscriptiua sessione aut locatione, intelligenda esset, etiam dextera Dei certo loco fixa esset. Hoc quam nefandum sit, cogitent piæ mentes.

Sed hic rursus nonnulli obstrepunt, nostram sententiam quidem ueram esse de natura diuina, non autem concedi de humana natura.

Simplex & plana responsio est, diuinam naturam nec descendisse, nec

D 5   ascen-

ascendisse uisibiliter, sed ab omni æternitate sedere ad dexteram æterni patris. Sicut autē humana natura, passa, mortua, & sepulta est, ita, cum resuscitata est, ascendit ad cœlum, & sedet ad dexteram æterni patris. Hanc totam gloriam & dignitatem longe superantem omnium angelorum *ἡσπερ οὐρανὸς*, nominat Psalmus 110. exaltationem, quæ non solum immortalitatem, & impassibilitatem, sed parem potentiam, gloriam, & maiestatem significat. Et hæc doctrina non inanes & philosophicas speculationes de loco, sed salutares & dulcissimas consolationes de regno Christi continet.

Docet etiam nos Paulus, Christum ascendisse super omnes cœlos, id est, in nullo loco certo fixum esse, sed esse uere glorificatum, regnare cum Deo pari potentia & dignitate.

Quod autem hoc in loco disputat de dicto Damasceni, quod Lombardus citat lib. 3. dist. 22. (Christus ubique totus est, sed nō totum) disputet sane, & rixentur, qui uolunt, & qui simplici
et ge

& genuina sententia acquiescere no-
lunt. Christus ubiq; totus est, id est,
Deus & homo. Nam totus de persona
seu de concreto loquitur, de quo &
Nazianzenus inquit: πῶ ἢ σῶμα νῦν,
εἰ μὴ μετὰ τὸ προσλαβόντες; ubi enim ille
est, qui corpus assumpsit, ibi etiam cor-
pus est. Totum uero de abstracto, ui-
delicet, de humana natura loquitur. Si
enim Christus nudus homo esset, & nō
esset Deus, non posset esse, ubicunq; &
quādocunq; uellet. Sed quia iam totus
est, Deus et homo, est, et potest esse,
ubicunq; uult. Hæc ad obiectiones re-
spondere breuiter uoluimus.

HIL

AD QUID PRÆSENS SIT IN COENA.

AD quid Christus in cœna præsens
sit, ostendunt uerba institutionis :
Accipite, edite, bibite, ad mei recorda-
tionem, quod uidelicet hoc corpus, q̄
accipitis, sit pro uobis datum, & hic
fan

sanguis, quem bibitis, sit pro uobis effusus ad remissionē peccatorum. Hic duo concurrunt: uera substantia corporis & sanguinis Christi, quæ distribuitur, & accipitur: & fructus, seu efficacia, quæ in his uerbis comprehenditur: Pro uobis datum, pro uobis effusum &c.

Hactenus de præsentia diximus. NVNC DE POSTREMO, VIDELICET de manducatione dicendum est, quod hoc ordine commodissime fieri posse censemus. PRIMVM, Quomodo intelligenda sit, manducatio. SECVNDO, Quotuplex sit manducatio. TERTIO, De manducatione indignorum. QVARTO, Manducationis fructus.

I.

QVOMODO SIT INTELLIGENDA MANDUCATIO.

HAEC controuersia hodie maxima est de illo, quod in cœna adest, quod uescentibus exhibetur, quod ore acci-

accipitur & sumitur, quid nempe hoc sit. Dicitur est autem supra, panem retinere naturam & substantiam panis: Et hoc contra papisticam μετασίωσιμ tenendum est. Deinde dicitur est, non tantum panem, sed cum pane Corpus Christi in cœna manducari. Hoc contra Sacramentarios, id est, contra negantes præsentiam & manducationem veri corporis Christi, tenendum est.

Quærent autem disputatores, quomodo manducatio sit intelligenda. Putant enim doceri Capernaiticam quandam laniationem carnis Christi, & ingurgitationem cruoris eius. Et causa est, quia ratio ignorat aliam manducationem, quam illam crassam & naturalem, sicut canis carnem edit. Est autem hæc sententia de manducatione: Caro Christi in cœna distribuitur, accipitur, & manducatur inuisibiliter & insensibiliter sub uisibili & sensibili elemento panis, nec laniatur, nec dentibus teritur, nec absumitur, non digeritur, non coquitur, non mutatur in carnem & sanguinem, nihil patitur, quia scriptum est:

est: Mors illi amplius non dominabitur. Hæc manducatio sacramentalis nominatur, et fundatur in uerbis Christi dicentis: Edite hoc est corpus meum, bibite, hic est sanguis meus. Nec tamen ab hac manducatione sacramentali, quæ fit modo non physico uel naturali, sed supernaturali & cælesti, manducatio naturalis & physica, uidelicet, panis, & uini diuelli potest. Ideo nunc de triplici manducatione breuis commonefactio addenda est.

II.

QVOTVPLEX SIT
MANDUCATIO.

CVM Christus panem sumat, frangat, & porrigat discipulis, & Paulus dicat: Quotiescunq; manducabitis panem hunc &c: manifestum est, manducationem naturalem & physicam ponendam esse, non corporis aut sanguinis Christi, sed elementorum, panis & uini. Hæc enim elementa non transubstan-

substantiatur in corpus & sanguinem Christi, sed naturam suam retinent, digeruntur, coquuntur, & absumuntur.

Cum uero non tantum panis manducetur in cœna, sed Christus de pane dicat: Accipite, edite, hoc est corpus meum, ideo manducatio supernaturalis & cœlestis ponenda est, quæ est inuisibilis & insensibilis, & tamen ueri & substantialis corporis Christi manducatio, iuxta uerba institutionis Christi.

Et quia promissio addita est uerbis institutionis, qua beneficiorum Christi applicatio fit per fidem, ad uitam & salutem æternam, ideo & spiritualis manducatio locum necessario habet, & ita triplex manducatio pie, & uere poni potest: manducatio naturalis seu physica, quæ ad elementa uisibilia & sensibilia, panem & uinum pertinet: manducatio sacramentalis, quæ ad uerum corpus, & sanguinem Christi, quod cum pane exhibetur, & accipitur, & qui cum uino datur, & bibitur, referenda est: & manducatio spiritualis, quæ

quæ tantum est de fructu, & efficacia
salutaris sumtionis intelligenda.

III.

DE MANDUCATIONE
INDIGNORVM.

HÆC quæstio non caret grauib.
caussis. PRIMVM monet, sum-
mum mysterium præsentia & mandu-
cationis Christi non niti dignitate aut
merito siue dantis, siue accipientis, sed
sola institutione filij Dei. DEINDE,
accendit seria exercitia pœnitentiæ &
fidei in sumtione. Nec enim hæc uerba
Pauli ociosa sunt: Indigne mandu-
cantes manducant sibi iudicium, & rei
sunt corporis & sanguinis Christi.

Nominantur autem indigni ἀνάξιοι,
non Turci, non Iudæi, non alij, qui ali-
eni sunt a doctrina Christiana, nec de
mure rodente panem dicitur, sed indi-
gni intelliguntur, qui sunt in externa
congregatione Christianorum, seu in
cœtu uocatorum, in quo multi sunt
non

non renati, hypocritæ, & impij, ac se-
cure homines, qui tamen externa pro-
fessione fidei consentiunt. De his igitur
quæstio est, quid accipiant, & mandu-
cent, quando in Ecclesia Christi iuxta
institutionem Christi accedunt ad sa-
cræm *σῶμα*.

Sacramentarij dicunt, indigne man-
ducantes tantum externa symbola, pa-
nem & uinum percipere, cum careant
spirituali manducatione.

Ex uerbis uero Pauli, etiam indigne
manducantes, accipere cum pane ue-
rum corpus Christi, & bibere cum ui-
no uerum sanguinem Christi, mani-
festum est. Atq; ita indigne manducan-
tes non priuantur uel naturali elemen-
torum manducatione, uel sacramenta-
li manducatione ueri corporis & san-
guinis Christi, idq; ex his rationibus
perspicuum est.

PRIMO. Fides non facit Sacramen-
tum, nec constituit uel præsentiam,
uel manducationem ueri corporis, &
sanguinis Christi, sed institutio Chri-
sti facit Sacramentum in usu. Institu-

E tiónis

tionis autem ueritatem non mutat in-
dignitas, & malicia sumentium. Cum
dicat Christus, edite, hoc est corpus me-
um, bibite, hic est sanguis meus, ideo
corpus uere praesens est, & uere man-
ducatur &c.

Fides autem discrimen facit inter
manducantes. Qui digne sumunt, hoc
est, qui credunt in Filium Dei, & ad
Deum conuertuntur, hi non tantum
ore & corporaliter, sed & corde & spi-
ritualiter accipiunt uerum corpus, &
bibunt uerum sanguinem Christi. Qui
uero fide carent, & ad Deum non con-
uertuntur, sed uel hypocritæ, uel impij
& securi sunt, hi tantum ore, seu tan-
tum corporaliter, non autem corde
nec spiritualiter corpus Christi accipi-
unt, & sanguinem Christi bibunt, ideo-
que rei sunt corporis & sanguinis
Christi, & sibi ipsis iudicium mandu-
cant, & bibunt.

SECVNDO, Christus non tantum
ad Petrum, sed etiam ad Iudam prodi-
torem dicit: Hoc (quod do, & quod
accipis) est corpus meum. Ergo Iudas
& alij

& alij indigni æque corpus & sanguinem Christi accipiunt, ac digni, & p̄j. Recte enim Augustinus inquit : Iudas proditor, bonum corpus, & Simon magus, bonum baptisma Christi percipit, sed quia bono bene non sunt usi, mali male utendo deleti sunt. Bonum est baptisma, bonum est Christi sanguis, & corpus, bona est lex, sed si quis ea legitime utatur. Quibusdam enim est odor mortis in mortem, quibusdam uero odor uitæ in uitam. Idem : Sicut Iudas, cui buccellā tradidit Dominus, non malum accipiendo, locum in se diabolo præbuit, sic indigne quisquis sumens dominicum Sacramentum, non efficit, ut quia ipse malus est, malum sit, aut quia nō ad salutem accepit, nihil acceperit. Corpus enim & sanguis Domini nihilominus erat etiam illis, quibus dicebat Apostolus, qui manducat indigne, iudicium sibi manducat. Idem : Tolerat ipse Dominus Iudam, diabolum suum, furem, & uenditorē, sinit accipere inter innocentes discipulos, q̄ fideles nouerūt preciū nostrum.

TERTIO, In Luca hæc sunt uerba institutionis: Hoc est corpus meum, quod pro uobis traditur. Est autem corpus Christi traditum non tantum pro credentibus, sed pro toto genere humano, pijs, & impijs, renatis, & non renatis, saluandis, & damnandis. Igitur corpus Christi accipitur in cœna tam ab indignis, quam a dignis. Quod autem non est efficacia eadem, uitium est in hominum natura et peruersitate, sicut tota Euangelij concio est aliquibus odor uitæ ad uitam, aliquibus odor mortis ad mortem, & tamen est idem Euangelium, in quo uoluntas Dei saluandi omnes homines reuelatur, & culpa damnationis est in malicia hominum. Sic qui peccant contra secundum præceptum, abutuntur nomine Dei tam uero, quam qui recte eodem nomine Dei in inuocatione, & gratiarum actione utuntur.

Sed obiiciunt aliqui: Corpus Christi etiam pro Turcis & Iudæis, & alijs etiam alienis a doctrina Christiana, datum est. Ergo de his quoq; dici debet, quod

quod accipiant uerum corpus Christi.

Respondemus. Sacramentum cœnæ a Christo institutum est ad Ecclesiam suam, seu ad homines, qui sunt in cœtu uocatorum, in quo tamen multi sunt non credentes, hypocritæ, & securi, Iudas, & Corinthij impij. De hoc igitur cœtu uocatorum dicitur, cum de hoc sacramento cœnæ disseritur. Concio quidem Euangelij omnibus hominibus annuntiat gratiam Dei impetratam per corpus Christi pro genere humano traditum, & sanguinem Christi pro eodem effusum. Sed postea impietate & uitio hominum fit, quod non omnes sunt in cœtu uocatorum. Eligit igitur Deus certam Ecclesiam per uocem Euangelij iuxta suam propitiam uoluntatem. In hac Ecclesia qui iam uiuunt, ad hos pertinet institutio cœnæ dominicæ. Et qui in hoc cœtu uocatorum indigne, ideoq; sibi ad iudicium manducant corpus Christi, & bibunt sanguinem Christi, suamet culpa, sua incredulitate, hypocrisi, & impietate in iudicium incidunt, sicut Chryso-

stomus pie scripsit inquiring: Sicut ci-
bus corporalis, cum uentrem inuenit
a diuersis humoribus occupatum, am-
plius lædit, magis nocet, nullum præ-
stat auxilium: ita est cibus spiritualis,
si aliquem reperit malignitate pollu-
tum, magis cum perdit non suo, sed ac-
cipientis uitio. Et Remigius de hoc di-
cto: Væ illi, per quem Filius hominis
tradetur: Væ, inquit, tradentib. Chri-
stum ad crucifigendum, sed uæ cum
maligna conscientia sumentib. illum,
etsi non tradant Iudæis crucifigendum,
tradunt tamen ipsum membris inimici
ad sumendum. Et, Cyprianus inquit,
uim inferunt corpori, & sanguini Chri-
sti.

QUARTO, Paulus inquit: Qui in-
digne manducant, & bibunt, panem
& poculum Domini, rei sunt corporis
& sanguinis Christi.

Si indigni uerum corpus & sangui-
nem Christi non acciperent, quomo-
do possent rei esse corporis, & sangui-
nis? quomodo sibi iudicium sumerēt?

At inquiunt, Paulus non dicit, Qui
indi-

indigne manducat corpus Domini, sed nominat panem, & calicem. Respondemus: Sed quem aut qualem panem & calicem nominat, nonne talem, de quo Christus dixit: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus.

Hæ rationes perspicuæ sunt, & multas alienas disputationes præcidunt.

III.

MANDUCATIONIS

FRUCTVS.

DE fructu & efficacia dicitur, cum de applicatione beneficiorum Christi per fidem agendum est. Et pertinet huc spiritualis manducatio, quæ etiam extra usum cœnæ, sola fide per uerbum fieri solet, & debet, ut Ioan. 6. ostenditur. Vetustas hoc tanquam peculiare ascripsit spirituali manducationi in cœna, testimonium uidelicet, quod Christus in nobis non tantum spiritualiter, sicut per uerbum & S. sanctum, sed etiam corporaliter, seu par-

ticipatione naturali, ut Cyrillus inquit, sit, habitet, & manere uelit, & quæ iam uiuam spem de resurrectione nostrorum corporum, & de salute & uita ac gloria æterna concipere possimus, & debeamus.

Hactenus tandem breuissimè doctrinam de cœna comprehendimus, & præcipuas quæstiones, quæ hodie mouentur, attigimus. Et possent, imo deberent omnia latius declarari, quam in hac temporis angustia, addo etiam uirium ingenij & corporis tenuitate fieri potuit. Summam tamen comprehendere paucis uoluimus, & ex omnibus, quæ diximus, Deo teste, comperimus disputationes & quæstiones in infinitum posse diduci, ita ut se ex illis extricare nemo hominum possit, nisi de nouo recurrat ad uerba institutionis, & ad eorum explicationem quam Paulus tradidit. Hæc uia simplicissima & tutissima est, & Christo gratissima, & conscientijs nostris salutaris. Et ut hæc sententiam in mentibus piorum doctorum confirmet ipse filius Dei Spiritu suo

tu suo sancto, ardentem a nobis omni-
bus orandus est, ne uidelicet alienis a
uero filij Dei disputationibus indul-
geamus, sed ut infantes & lactentes
pedeamus ab ore et uerbo eius, & sem-
per cogitemus, quanto affectu ad De-
um patrem pro nobis omnibus iam
accessurus ad sui lactationem,
preces fuderit, inquit: Pa-
ter sanctifica eos in, ue-
ritate sermo tuus est
ueritas.

Θεω δόξα

E 5   Basile

ὁ τρώγων με, φησί, ζήσεται δι' ἐμὲ. τρώγων
 μὲν γὰρ αὐτὸ τὴν σάρκα, καὶ πίνων μὲν αὐ-
 τὸ τὸ αἷμα, κοινῶνοι γινόμενοι διὰ τ' ἐναν-
 θρωπήσεως, καὶ τ' αἰδιότητος ζωῆς τῷ λόγῳ,
 καὶ τ' σοφίας. σάρκα γὰρ ἢ αἷμα πᾶσαι αὐ-
 τὸ τὴν μουσικῶν ἐπιδημίαν ὠνόμασε.

Nazianz. ἄς τὸ ἅγιον πᾶσα.

φάγε τὸ σῶμα, πῖε τὸ αἷμα, ἢ τῆς ζωῆς
 ἐπιθυμητικῶς ἔχης.

Eriphan. περὶ πίσεως καθολικῆς.

fol. 463.

Βρωσις μὲν ὁ ἄρτος, ἢ δὲ δύνάμις ἐν αὐ-
 τῷ ἄς ζωογόνησιμ.

Idem γὰρ τῷ ἀγκυρώτῳ.

ὁ βρωμὴν ὅτι ἔλαβεν ὁ χεῖρς ἄς τὰς χεῖρας
 αὐτῶ, ὡς ἔχει γὰρ τῷ ἔναγγελίῳ, ὅτι ἀνέστη γὰρ
 τῷ δάπνῳ, καὶ ἔλαβε τὰ δ' ε. ἢ εὐχαριστήσας
 εἶπε, τὸ τὸ μὲν ὅτι τὸ δ' ε. καὶ ὁ βρωμὴν ὅτι ἔκ-
 ἴσους ὄντων, οὐδὲ ὁμοίους, ὅ τῃ γὰρ σάρκα ἀκόνι
 ὅ τῃ

ὃ τῆ ἀοράτῳ θεότητι, ὃ τοῖς χαρακτηῖσι τῶν
μελῶν. τὸ μὲν γὰρ ὄσι τρογγυλοειδές, καὶ
ἀναίδητον, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν. καὶ ἠθε-
λησεν χάριτι ἐπεῖν, τὸ τὸ μὲν ὄσι τὸδε. καὶ
ὁδὸς ἀπιστῶ τῷ λόγῳ. ὁ γὰρ μὴ πιστεύων εἶν
αὐτὸν ἀληθινόν, ὡς ἔπειν, ἐκπίπτει τῆ χάρι-
τος, καὶ τῆς σωτηρίας. ὅτι δὲ ἀκώσωμεν καὶ
πιστεύσωμεν, πιστεύομεν ὅτι ὄσι αὐτῶ.

CYRILLVS IN CAP.
XV. IOANNIS, VBI TRACTAN-
tur hæc uerba, Ego sum
uitis uera, &c.

NON tamen negamus recta nos fi-
de, caritateq; sincera Christo spiri-
tualiter coniungi. Sed nullam nobis
coniunctionis rationem secundum car-
nem cum illo esse, id profecto perne-
gamus, idq; a diuinis scripturis omni-
no alienum dicimus. Quis enim dubi-
tauit Christum etiam sic uitam esse,
nos uero palmites, qui uitam inde no-
bis acquirimus: Audi Paulum dicen-
tem, quia omnes unum corpus sumus
in Christo, quia etsi multi sumus,
unum

unum tamen in eo sumus, omnes enim
uno pane participamus. An fortassis
putat ignotā nobis mysticę benedictio
nis uirtutē esse? quę cum in nobis fiat,
nonne CORPORALITER quoq; fa-
cit communicatione carnis Christi,
Christum in nobis habitare? Cur enim
membra fidelium membra Christi
sunt? nescitis, inquit, quia membra
uestra membra sunt Christi? Membra
igitur Christi, meretricis faciam mem-
bra? absit. Saluator etiam: qui man-
ducat carnem meam, ait, & bibit san-
guinem meum, in me manet & ego in
eo. Vnde considerandum est, non ha-
bitudine solum, quę per charitatem
intelligitur, Christum in nobis esse, ue-
rum etiam & PARTICIPATIONE
NATURALI. Nam quemadmodū si
quis igne liquefactam ceram, alij cerę
similiter liquefactę ita miscuerit, ut
unum quid ex utrisq; factum uideatur:
sic communicatione corporis & san-
guinis Christi ipse in nobis est, & nos
in ipso. Non poterat enim aliter corru-
ptibilis hęc natura corporis ad incor-
rupti-

ruptibilitatem & uitam traduci, nisi naturalis uitæ corpus ei coniungeretur.

CHRYSOSTOMVS
IN CAP. XXVI. MATTHÆI
Homilia LXXXIII.

Vigilandum igitur est, non enim paruum supplicium indigne comunicantes expectat. Cogita quanta indignatione aduersus proditorem, aduersus eos qui crucifixerunt ipsum, mouearis: & caue ne tu quoque corporis & sanguinis Christi reus efficiaris. Illi acerbissime trucidarunt, tu post tot tantaque beneficia, sordida suscipis omnia. Non enim sufficit ipsi hominem fieri, flagellis interim cædi, sed nos secum in unam, ut ita dicam, massam reducit, neque id fide solum, sed REIPSA nos corpus suum efficit. Qua igitur remundio rem esse non oportet eum, qui hoc sacrificio participaturus est? quos radios solares non deberet excedere manus illa, quæ hanc coronam pertractat?

tractat? os quod igne impletur spiritali, lingua quæ cruentatur hoc admirabili sanguine? Veniat in mentem tibi quod sis honore honoratus, qua mensa fruaris. Ea namque re nos alimur, quam angeli uidentes tremunt, nec absque pauore, propter fulgorem qui inde resilit, aspicere possunt, & nos in unam cum illo massam reducimur, Christi corpus unum, & caro una. Quis loquitur potentias Domini? auditas faciet omnes laudes eius? Quis pastor unquam membris suis oues suas nutriuit? Multæ matres post partum, alijs nutricibus infantes dederunt, quod ipse facere noluit, sed proprio corpore nos alit, & sibi coniungit atque conglutinat. Consideremus autem, inquires, licet aperte ad omnes pertineat. Nam si ad naturam nostram descendit, patet quoniam ad omnes: quod si ad omnes, & ad unumquemque profecto. Sed cur non omnes inde lucrum consecuti sunt inquires? Id certe non illius causa, qui maxime hoc optat, accidit: sed eorum culpa, qui eum suscipere nolunt. Singulis .n.
fide.

fidelibus per hoc mysterium se coniungit, & quos peperit, non alij nutriēdos tradit, sed ipse studiosissime alit. Hac etiam re tibi persuadens carnem illum tuam assumpsisse. Tanta igitur caritate, atq; honore affecti non torpeamus. Non uidetis, quanta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? quae pressione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoq; ad hanc mensam & ad huius calicis spiritualem accedamus papillā, imo maiori desiderio quasi lactētes pueri gratiā spiritus sugamus, unus sit nobis dolor, una moesticia, si hoc alimēto spiritali priuamur. Nō sunt humanę uirtutis hęc opera, quæ tunc in illa cœna cōfecit, ipse nunc quoq; operat, ipse perficit, ministrorū nos ordinē tenemus: qui uero hęc sanctificat et transmutat, ipse est.

L I P S I A E

IN OFFICINA ERNESTI
VOEGELINI.

Anno M. D. LXI.

150 6805

OCN 39735226

